

DE ENE PERSOON IS DE ANDERE NIET

OUDER WORDEN MET EEN

BORDERLINE

**PERSOONLIJKHEIDS-
STOORNIS**

Er zijn verschillende persoonlijkheidsstoornissen die allen te maken hebben met iemands karakter en waarvan de klachten vaak al zichtbaar zijn in de vroege volwassenheid. De borderline persoonlijkheidsstoornis is er één van. Mensen met deze stoornis hebben vaak moeite met het maken van contact. Zij vinden het moeilijk om hun emoties te beheersen en zijn voortdurend bang om afgewezen te worden.

**NEDERLANDS
KENNISCENTRUM
OUDERENPSYCHIATRIE**

Mevrouw Gijsen (68 jaar)

Na één huwelijk en meerdere kortdurende relaties is mevrouw Gijsen nu op zoek naar 'de ware Jacob'. Haar drie kinderen ziet zij al jaren niet meer en het contact met familie en flatbewoners neemt af door overlijdens en conflicten. Zij voelt zich door iedereen in de steek gelaten, wat haar verdrietig, nerveus en boos maakt. Zij blijft nu vaak alleen thuis waar zij al rokend en drinkend haar eenzaamheid probeert tegen te gaan.

*'Uiteindelijk is het bij haar nooit goed,
wat je ook doet.'*

OUDER WORDEN MET EEN

BORDERLINE

PERSOONLIJKHEIDS- STOORNIS

Haar mantelzorgers

Volgens de kinderen is mevrouw Gijsen altijd egoïstisch geweest en kon ze vroeger zonder enige aanleiding in woede uitbarsten. Ze geven ook aan dat ze heel moeilijk met frustratie en tegenslag om kan gaan. Zo heeft ze na een verbroken relatie zelfs een poging gedaan een einde aan haar leven te maken. Vanwege de vele teleurstellingen en haar eisende en dwingende houding willen de kinderen geen contact meer met hun moeder. 'Uiteindelijk is het bij haar nooit goed, wat je ook doet.' Mensen in haar omgeving omschrijven haar als een eigenwijze vrouw die erg wispelturig kan zijn; 'de ene dag hemelt ze je op en de andere dag kraakt ze je af'.

Er zijn verschillende persoonlijkheidsstoornissen die allen te maken hebben met iemands karakter en waarvan de klachten vaak al zichtbaar zijn in de vroege volwassenheid. De borderline persoonlijkheidsstoornis is er één van. Mensen met deze stoornis hebben vaak moeite met het maken van contact. Zij vinden het moeilijk om hun emoties te beheersen en zijn voortdurend bang om afgewezen te worden.

Kenmerken

Mensen met een borderline persoonlijkheidsstoornis denken puur zwart-wit: anderen worden als óf helemaal goed óf helemaal slecht ervaren. Daarnaast kunnen hun emoties snel wisselen: het ene moment zijn ze woedend en vijandig, het andere moment voelen zij zich somber en eenzaam. Hun gedrag is vaak impulsief. Dit kan zich uiten in geldverkwisting, overmatig alcoholgebruik of wisselende seksuele contacten. Zij hebben vaak niet door dat de problemen waarmee zij worstelen te maken hebben met hun eigen gedrag. De schuld wordt eerder bij anderen gelegd: die zijn er op uit hun leven te verzieken. Het gevoel van machteloosheid kan soms zo overweldigend zijn dat een poging tot dreiging met zelfdoding de enige overgebleven optie lijkt.

De tragiek van mensen met een borderline persoonlijkheidsstoornis is dat zij streven naar een goed gevoel van eigenwaarde via bevestiging door anderen, maar dat zij door hun gedrag juist anderen van zich afstoten.

Met het ouder worden kunnen de gevoelens of gedragingen van mensen met een borderline persoonlijkheidsstoornis veranderen. De impulsiviteit en felheid van de reacties nemen af en gevoelens van somberheid en overmatig alcohol- en pillengebruik treden meer op de voorgrond. Deze veranderingen hebben vaak te maken met pensionering, een verminderde energie ten gevolge van het ouder worden of vereenzaming door het overlijden van naaste familieleden. Ook kunnen er meer probleemsituaties ontstaan wanneer er een gedwongen verhuizing naar een zorginstelling nodig is.

Voorbeeld

Dochter is gezellig op bezoek geweest bij haar moeder. Als zij op het punt staat om weg te gaan, vraagt moeder haar vriendelijk om nog even allerlei kleine klusjes voor haar te doen: 'Ik weet dat je haast hebt, maar je zou mij erg blij maken als je nog even...' Haar dochter kan dit niet weigeren zonder zich schuldig te voelen.

Tip

Zeg duidelijk wat u wel of niet wilt doen en houd u daaraan.

Behandelmogelijkheden

Hoewel een borderline persoonlijkheidsstoornis moeilijk te genezen is, valt er met behandeling toch veel te bereiken. Ook bij ouderen! Zo kan de betrokkene via psychotherapie leren eigen emoties beter te beheersen en adequater met andere mensen en moeilijke situaties om te gaan.

Sommige patiënten zullen daarnaast baat hebben bij medicatie. Zo kunnen kalmerende medicijnen, antipsychotica of antidepressiva helpen zich rustiger en evenwichtiger te voelen.

Na een geslaagde behandeling verbetert de kwaliteit van relaties met andere mensen. 'Ik ben zo blij dat mijn dochter niet meer zo vaak boos op mij is'.

*...moeilijk te genezen,
met behandeling
toch veel te bereiken...*

*Gevoel verzorgende/verpleegkundige
Uitgespeeld worden.*

Voorbeeld

Mevrouw wil geholpen worden bij wat ze ook zelf kan:
'Waarom wil je mij niet helpen met de steunkousen
aandoen? Je collega doet het altijd wel'.

Tip

Zorg dat anderen op de hoogte
zijn van gemaakte afspraken.

Wilt u meer informatie
over borderline bij ouderen
of zoekt u hulp?

Neem dan contact op met uw huisarts
of een Geestelijke Gezondheidszorg Instelling
in uw regio. Contactgegevens kunt u vinden op
de website www.succesvolouderworden.nl.

Wat merkt de omgeving?

Ouderen met een borderline persoonlijkheidsstoornis lijden er niet alleen zelf onder, maar ook de mensen in hun omgeving. Zij ervaren immers hoe lastig de omgang met hen kan zijn. De naaste omgeving merkt dat de uitkomst van hun inzet en inspanningen steeds ongewis is en dat een kleinigheidje al tot een woede-uitbarsting of veroordeling kan leiden.

Grofweg zijn er twee verschillende uitingsvormen te onderscheiden die verschillende reacties bij de omgeving oproepen. Enerzijds zijn er borderliners met een onstilbare behoefte aan aandacht en bevestiging waardoor zij erg claimend kunnen overkomen. Dit gedrag leidt in de omgeving tot uitputting en boosheid. Anderzijds zijn er ook mensen met borderline die aandacht en bevestiging niet goed kunnen verdragen. Als anderen te dichtbij komen, worden zij afstandelijk of boos; bijvoorbeeld wanneer iemand onverwacht iets liefs voor ze doet. Dit gedrag brengt de omgeving in verwarring en roept bij hen ook vaak boosheid op.

Anders dan bij jongere mensen met een borderline persoonlijkheidsstoornis uiten ouderen de aanwezige woede en vijandigheid meestal niet rechtstreeks naar degene die het betreft, maar juist subtiel of via een omweg. Zo krijgen mantelzorgers of verzorgenden in verzorgings- of verpleeghuizen vaak kritiek of verwijten te horen via een ander. Of teleurstellingen worden niet direct geuit, maar leiden later tot extreme reacties. Bijvoorbeeld: Moeder die tegen haar dochter die een afspraak afbelt, zegt: 'Kind, dat is helemaal niet erg'. Diezelfde avond neemt ze echter al haar slaappillen in omdat 'toch niemand zich om haar bekommert'.

Gevoel mantelzorg Gemanipuleerd worden.

Voorbeeld Op de vraag of haar zoon haar wil komen halen om naar zijn verjaardag te gaan, stelt hij voor een taxi te nemen.
Haar reactie: 'Als je dat al niet voor mij over hebt, vind je het vast niet belangrijk dat ik op je verjaardag kom'.

Tip Emotioneel neutraal reageren (niet boos of blij). Een neutrale reactie in dit voorbeeld: 'Ik vind het heel fijn als u op mijn verjaardag komt, maar ik zou ook graag willen dat u een taxi neemt.'

Omgangstips

In deze folder zijn enkele omgangstips uitgewerkt aan de hand van voorbeelden met probleemgedrag van de oudere met een borderline persoonlijkheidsstoornis of nare gevoelens bij mantelzorgers en verzorgenden/ verpleegkundigen.

Colofon

Dit is een uitgave van het
Nederlands Kenniscentrum Ouderenpsychiatrie

Tekst en redactie

Bas van Alphen, Mondriaan Zorggroep
Huub Buijssen, Nederlands Kenniscentrum Ouderenpsychiatrie
Trudy Haverkort, Altrecht GGZ
Dagmar Vink, Nederlands Kenniscentrum Ouderenpsychiatrie

Ontwerp

Dickhoff Design

**NEDERLANDS
KENNISCENTRUM
OUDERENPSYCHIATRIE**

Oude Arnhemseweg 260, 3705 BK Zeist
Tel. 030 - 693 76 10
www.succesvolouderworden.nl
www.ouderenpsychiatrie.nl